

Policy Brief no. 40, octombrie 2015

Partidele politice au promis o lege a votului prin corespondență. Redactarea unui draft de lege a durat mai mult decât trebuia, iar Autoritatea Electorală Permanentă (AEP) l-a pus pe masa Comisiei parlamentare în mai puțin de 24 de ore. EFOR vă spune ce lipsește din această lege și cum ar trebui îndreptate lucrurile

Restanțele legii privind votul prin corespondență

- **Legea pentru votul prin corespondență trebuie să includă atât românii din străinătate, cât și pe cei din țară**
- **Actul normativ trebuie să fie clar, să nu dea loc interpretărilor și să asigure secretul și caracterul direct al votului, fără a fi excesiv de birocratic**
- **Este imperios să fie incluse cât mai multe mecanisme de siguranță, astfel încât să existe alternative în cazul în care votul la distanță dă greș**
- **Alegătorul trebuie să aibă posibilitatea de a verifica, în timp util, că votul său a ajuns în urnă**
- **Legislația și implementarea ei trebuie să sprijine alegătorii și nu să pună piedici în exprimarea opțiunilor electorale prin solicitarea unor documente care implică cheltuieli ridicate sau eforturi semnificative**
- **Procedurile tuturor birourilor electorale implicate în proces trebuie să fie observabile**

Săptămâna trecută, Autoritatea Electorală Permanentă a publicat un proiect de lege, care a fost elaborat la solicitarea Comisiei parlamentare pentru legi electorale¹ de pe o zi pe alta. Membrii Comisiei au prezentat principiile după care se ghidează partidele în elaborarea acestei legi, urmând ca AEP să le pună cap la cap și să includă specificațiile tehnice necesare pentru organizarea și punerea în practică a legii pentru votul prin corespondență.

AEP nu are drept de inițiativă legislativă, astfel că a transmis șase întrebări de substanță legate de principalele etape ale procesului electoral. Cele șase întrebări au fost, pe scurt:

- La ce tipuri de alegeri se aplică legea?
- Cine poate vota (în funcție de tipul de alegeri)?

1

<http://www.cdep.ro/pls/parlam/structura.co?ca m=0&idc=115>

- Când are loc înregistrarea alegătorilor? Se face înainte de fiecare tur de scrutin sau o singură dată?
- Care e data limită pentru primirea voturilor?
- Cine s-a înregistrat mai poate vota la secție?
- Cine a trimis documentele mai poate vota în secție?

Partidele au transmis răspunsurile cu întârziere, după tergiversări care au demonstrat că nu se grăbesc să treacă această lege. Cu privire la **tipul de alegeri**, PSD preferă ca votul prin corespondență să se aplice la prezidențiale și parlamentare, PNL la prezidențiale, parlamentare, alegerile pentru Parlamentul European, iar UDMR numai la prezidențiale; pentru maghiari restul alegerilor au prezentat diverse tipuri de neajunsuri. PNL declarase anterior că există posibilitatea punerii în practică la localele din 2020. Referendumul a fost lăsat la o parte întrucât timpul necesar pentru organizarea acestuia este prea scurt pentru a putea pune în mișcare procedurile pentru votul la distanță. Deși grupul minorităților nu a prezentat nici un răspuns în ședința Comisiei din 15 septembrie, în cea din 16 septembrie a declarat prin liderul Varujan Pambuccian că votul prin corespondență are mari șanse să devină un eșec și deci s-a pronunțat împotriva.

La întrebarea **cine poate vota**, toate partidele au conchis că trebuie să voteze doar alegătorii români cu domiciliu sau reședința în străinătate. Ulterior, AEP a emis un comunicat² prin care a transmis că votul ar trebui să se extindă și asupra românilor din

țară, după o analiză a alegerilor din 2016.

Referitor la cea de-a treia întrebare – **data înregistrării în Registrul Electoral**, membrii Comisiei nu au ajuns la nici un acord, întrucât au prezentat date diferite. Varianta la care s-a ajuns, care presupune ca cererea de a vota prin corespondență să fie înregistrată cu minim cinci luni înaintea datei alegerilor, este cea mai restrictivă, din punctul de vedere al alegătorului.

În ceea ce privește **primirea plicurilor de către birourile electorale**, social-democrații au delegat identificarea unei date pentru AEP. Conform liberalilor, plicurile ar putea ajunge între data rămânerii definitive a candidaturilor până la 48-72 de ore. UDMR a oscilat între preziua alegerilor și varianta PNL.

Reprezentanții tuturor partidelor au fost de acord asupra faptului că alegătorul trebuie să facă cerere pentru a se înscrie în Registrul Electoral

înainte de fiecare tip de alegeri.

La ultimele 2 întrebări, toate partidele au considerat că **alegătorul nu mai poate vota** în secție dacă a solicitat să voteze la distanță.

Din păcate, la elaborarea acestui proiect de lege nu au fost consultate organizațiile românilor din străinătate, care reprezintă principalul public țintă al legii.

Ce prevede legea?

Conform proiectului de lege, pot vota doar cetățenii români cu domiciliul sau reședința în străinătate care solicită înscrierea în Registrul Electoral. Aceștia trebuie să depună în format fizic sau on-line o declarație olografă, dovada domiciliului sau a reședinței (actele necesare sunt stabilite ulterior

printr-un ordin al MAE), precum și un act de identitate.

Datele limită de înscriere în Registrul sunt 1 martie - 30 iunie pentru parlamentare și prezidențiale, precum și 30 noiembrie, anul anterior și 1 februarie, anul în care se organizează alegeri pentru Parlamentul European.

O MUȘI FORMULARUL

Către alegător se trimit de către Poșta Română mai multe documente: un plic interior și unul exterior, un certificat de alegător, precum și instrucțiuni de folosire, cu cel târziu 45 de zile înaintea zilei de vot. Documentele sunt primite cu confirmare de primire.

Alegătorul descarcă buletinul de vot de pe pagina web a Biroului Electoral Central sau îl ridică de la o reprezentanță diplomatică sau institutul cultural. Pe fiecare pagină va fi imprimat un candidat sau o listă de candidați, iar alegătorul va trebui să aleagă doar pagina care conține candidatul sau lista dorită. Le va pune în plicul interior, va semna certificatul care atestă faptul că a votat singur/ă și nu au existat presiuni și va sigila plicul închis. Elementul de siguranță nu este buletinul, ci plicul sigilat. Documentele vor fi depuse la orice oficiu sau cutie poștală.

Conform proiectului AEP, asumat de partide, se înființează pe lângă Biroul electoral de circumscripție pentru cetățenii români cu domiciliul sau reședința în afara țării birouri electorale la fiecare 10.000 de alegători care au solicitat votul prin corespondență. Acestea vor funcționa după regulile birourilor de

circumscripție, se vor deschide cu zece zile înainte de alegeri și vor asigura primirea voturilor de la biroul menționat anterior și gestionarea acestora. Fiecare dintre ele va avea o urnă, care va fi sigilată și desigilată în fiecare zi și va fi păzită de personal MAI.

Termenul limită pentru primirea documentelor este cel de 72 de ore înaintea zilei alegerilor. Pe parcursul zilelor în care funcționează birourile, membrii birourilor trebuie să scoată plicurile interne și să le introducă în urnă.

Acestea vor fi deschise și numărate între 7 și 21, în ziua alegerilor. În cel mult 24 de ore de la finalizarea zilei alegerilor, voturile prin corespondență trebuie centralizate.

Toate operațiunile birourilor pot fi observate de persoane acreditate și de delegații partidelor. Se pot depune întâmpinări și contestații pe perioada numărării voturilor.

Cum rezolvăm lipsurile legii?

Comentariile asupra proiectului de lege se pot face din două perspective. Pe de o parte, este vorba de unele dintre **principiile enunțate de partide**, iar pe de alta de **aspecte pur tehnice**. După cum menționam anterior, politicienii au decis că numai românii cu domiciliul sau reședința în străinătate pot vota. Cu toate acestea, una dintre situațiile care a aprins scânteia nemulțumirii în 2014 – distanțele lungi până la secțiile de votare – se manifestă și în țară. La parlamentare, conform noii Legi nr. 208/2015, un alegător nu poate vota decât în circumscripția (județul) unde este arondat. Dacă, de exemplu, trebuie să voteze în Maramureș, dar în ziua alegerilor e plecat la Constanța, înseamnă că nu poate vota. Mai mult,

are de plătit aproape 500 de lei, dus - întors cu trenul clasa a II-a și pierde 2 zile numai pe drum. Pentru a evita astfel de situații și pentru a facilita votul cetățenilor, partidele ar trebui să includă și alegătorii din țară în lege.

Un al doilea aspect ce trebuie discutat la nivel de principiu este dacă cetățenii care au solicitat buletinele de vot la distanță mai pot vota în ziua alegerilor în secție. Prima situație este cea în care există riscul pierderii, deteriorării sau violării secretului corespondenței dintr-o vină care nu aparține alegătorului. În acest sens, legiuitorul trebuie să includă cât mai multe mecanisme de rezervă, pentru a nu a bloca accesul unui alegător la vot, din cauze care nu țin de el. La art. 11 legea prevede că dacă documentele sunt pierdute, furate sau deteriorate, alegătorul poate înainta către AEP o solicitare de radiere din lista pentru votul prin corespondență și pentru a i se permite să voteze în secție. Procedura de radiere din listă trebuie să fie foarte rapidă, astfel încât să răspundă la situații de urgență.

În al doilea caz, ar trebui inclusă o posibilitate (cu proceduri detaliate și clare) ca alegătorul să poată vota în secție dacă nu a folosit materialele electorale transmise pentru votul prin corespondență. Mai mult, legea trebuie să includă proceduri referitoare la alegătorii care își schimbă domiciliul sau reședința ulterior transmiterii cererii de vot prin corespondență.

Pe lângă chestiunile de principiu, anumite articole din lege trebuie completate sau clarificate. Pentru început, recomandăm introducerea unui articol care să explice principalii termeni specifici acestei legi.

Încât să se apropie cât mai mult de data alegerilor. Cu cât termenele sunt mai departe de ziua votului și mai scurte, cu atât posibilitatea ca cetățenii să voteze prin corespondență scade. Astfel, propunem armonizarea cu prevederile Legii 208/2015 și suprapunerea termenelor cu cele pentru înscrierea în Registrul Electoral alegătorii din străinătate. Astfel, perioada de înscriere ar trebui să se încheie cel mai devreme la data de începere a perioadei electorale.

Art. 5 trebuie să specifice clar faptul că alegătorul care nu este înscris în Registrul Electoral în urma depunerii documentelor, trebuie informat cât mai rapid, în timp util, despre procedura pe care trebuie să o urmeze pentru a putea fi înscris.

Art. 6 (4) prevede că, odată confirmată primirea documentelor, alegătorul *nu figurează în listele electorale permanente*. Articolul ar trebui reformulat astfel încât să se specifice că alegătorul este trecut pe lista specială pentru votul prin corespondență.

Pentru a nu se goli baza de date cu alegători de fiecare dată, există posibilitatea unei proceduri simplificate de înscriere pentru cei care doresc să voteze prin corespondență. Astfel aceștia nu ar trebui să depună toate documentele din nou, ci doar o actualizare.

De asemenea, lista documentelor pe baza căroră se va face înregistrarea și care se va întocmi de Ministerul Afacerilor Externe trebuie să fie cât

mai cuprinzătoare, astfel încât procedurile birocratice de obținere a documentelor respective să fie cât mai accesibile și să nu implice costuri ridicate sau durate lungi de timp pentru eliberarea acestora. Obținerea oricărui document în plus complică procesul și deci scade numărul de persoane care vor vota prin corespondență.

Formularele la care face referire legea ar trebui dezbătute public odată cu proiectul de act normativ.

Referitor la **atribuțiile birourilor electorale** trebuie

inclus un articol care să specifice faptul că soluționează întâmpinări legate de propria activitate. Programul și sediul birourilor electorale trebuie publicate și pe pagina web a Biroului Electoral Central (art. 9 (2)). Trebuie specificat clar unde se organizează birourile și cine asigură resursele – precum spațiul – pentru organizarea lor.

Legea ar trebui să asigure **trasabilitatea votului**. Alegătorul ar trebui să poată verifica on-line că votul său a ajuns la biroul electoral în timp util și, în caz contrar, să aibă posibilitatea de a vota în secție. Este necesară specificarea în lege a dreptului alegătorului de a își verifica traseul documentelor și a autorităților care organizează alegerile de a pune la dispoziția sa astfel de servicii. Alegătorul trebuie să poată verifica statusul plicului: dacă este desfăcut, secretul votului a fost violat, pierdut etc.

Conform proiectului de lege, Poșta Română este responsabilă pentru informarea alegătorilor cu privire la

timpul de transport pentru plicuri. Întrucât mijloacele de comunicare ale instituției sunt limitate, ar fi mai util ca aceste informații să fie incluse în instrucțiunile prevăzute a fi introduse în plicul pe care-l primește alegătorul.

Tot legat de acest aspect, o alternativă la termenul limită propus în lege este raportarea la data poștei (trimiterii plicurilor) și nu la data sosirii la secția de votare, în funcție de specificul fiecărui stat.

Art. 13 (a) specifică faptul că alegătorii pot ridica buletinele de vot de la reprezentanțele diplomatice. Cu toate acestea, articolul trebuie reformulat în sensul în care numai cei care s-au înscris la votul prin corespondență au dreptul să ridice astfel de buletine.

De asemenea, procedurile privind tipărirea și folosirea buletinului de vot nu sunt clare, astfel că recomandăm revizuirea articolului 13. Trebuie explicat mai clar faptul că alegătorul trebuie să aleagă din lista întregă de candidați doar pagina cu candidatul pe care dorește să îl voteze și să o introducă doar pe aceea în plic.

La art. 14, trebuie introdusă o completare în sensul în care Poșta Română trebuie să predea inclusiv plicurile distruse sau cele în cazul cărora secretul votului a fost compromis.

Recomandăm completarea articolului 15, în sensul în care sigiliul exterior să fie verificat de cel puțin 2 persoane. Mai mult, trebuie detaliate condițiile în care poate fi anulat un plic de către biroul electoral. La articolul 15 (7) trebuie specificat cum se grupează certificatele de alegător (câte bucăți) și care este traseul lor ulterior, respectiv cum se asigură securitatea,

având în vedere datele personale folosite de alegători.

Articolul 17 face referire la voturile contestate, însă, cu toate acestea, nu se specifică clar care sunt procedurile și motivele pentru contestarea acestora.

Per ansamblu, legea ar trebui să includă proceduri de vot pentru persoanele cu dizabilități care doresc să voteze la distanță.

Proiectul de lege include un titlu (II) privind modificarea altor legi electorale. Art.25, alin.1 prevede creșterea la 500 a numărului de alegători înscrși în Registrul electoral pentru străinătate pentru care se organizează o secție de vot, de la 100, cât se prevede acum. Considerăm că modificarea este nejustificată (mai ales gândită în 2015) și restrânge posibilitățile de exercitare a dreptului de vot de către cetățenii cu domiciliul sau reședința în afara țării.

Legea trebuie să includă sancțiuni specifice votului prin corespondență, atât pentru AEP, MAE, birourile electorale, cât și pentru Poșta Română, în cazul în care nu își îndeplinesc sarcinile în conformitate cu prevederile legale.

Procedurile desfășurate de toate instituțiile implicate în proces trebuie transparente și observabile. Legea face referire numai la birourile pentru votul prin corespondență, însă trebuie să poată fi observată și activitatea birourilor pentru românii din străinătate.

Per ansamblu, legea votului prin corespondență trebuie să rămână o alternativă la votul clasic, în secțiile de votare. Alegătorilor din străinătate – care votează în condiții speciale – trebuie să li se faciliteze dreptul de a vota fără piedici birocratice și fără costuri nejustificate. În acest sens,

considerăm că introducerea înregistrării obligatorii din 2018 (pentru a se aplica la alegerile din 2020) este o metodă de a restrânge posibilitățile alegătorilor de a își exprima drepturile electorale în condiții optime.

Pentru a nu exista probleme majore cu organizarea votului prin corespondență, recomandăm pilotarea acestuia pentru alegeri parțiale sau pentru alegerile locale din 2016.

Citește și recomandările cu privire la votul prin corespondență transmise partidelor politice în septembrie aici: <http://expertforum.ro/amendamentele-campaniei-politica-fara-bariere-privind-votul-prin-corespondenta>

Septimius Pârnu este expert electoral al

Matei Millo 12, apt. 21, București
www.expertforum.ro

Contribuții:

Mircea Kivu este sociolog, membru al Grupului pentru Democrație Participativă Plenum

Codru Vrabie este politolog/jurist, membru al Funky Citizens

Organizațiile sunt membre ale Coaliției Politică fără Bariere
(www.politicafarabariere.wordpress.com)

Desene: Dan Perjovschi. Foto: [Wikimedia Commons](https://commons.wikimedia.org/)

Mulțumim persoanelor resursă care ne-au transmis comentarii cu privire la proiectul de lege: Ramona Strugariu și Adrian Badea.

Proiectul Cetățenia activă – un instrument puternic pentru consolidarea statului de drept este finanțat prin granturile SEE 2009 – 2014 în cadrul Fondului ONG în România. Conținutul acestui material nu reprezintă în mod necesar poziția oficială a granturilor SEE 2009 – 2014.